

TÜRKİYE - ALMANYA İLİŞKİLERİNİN SİYASİ ZEMİNİ: İŞ BİRLİĞİNİN MEVCUT DURUMU VE GELECEĞİ

Prof. Dr. Zeynep Alemdar | Okan Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Öğretim Üyesi

TÜRKİYE - ALMANYA İLİŞKİLERİNİN SİYASİ ZEMİNİ: İŞ BİRLİĞİNİN MEVCUT DURUMU VE GELECEĞİ

Prof. Dr. Zeynep Alemdar | Okan Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Öğretim Üyesi

Özet

Bu çalışmada, Almanya ile Türkiye arasındaki karmaşık ilişki analiz edilmektedir. Ülkeler arasındaki derin ve çok boyutlu ilişki, son otuz yılın siyasi gelgitleri göz önünde bulundurularak incelenirken, özellikle iki ülkenin iç siyasi gündemlerine odaklanılmakta ve ikili ilişkilerinin yanı sıra, ülkelerin AB ile olan ilişkiler de aktarılmaktadır. Almanya'daki farklı siyasi partiler, bu partilerin Türkiye-Almanya ve Türkiye-AB ilişkileri üzerindeki perspektifleri, kendilerini Alman Türkleri karşısında nasıl konumlandıkları ve Alman

hükümetlerinin politikaları, ilişkinin karmaşıklığına ışık tutmak için tarihsel bir şekilde anlatılmaktadır. Ekonomi ve güvenlik konuları, bu projenin içerisindeki diğer iki raporda işlendikleri için kasıtlı olarak analizin dışında bırakılmıştır. Türkiye – Almanya siyasi ilişkilerini şekillendiren iç ve dış dinamikleri derinlikli bir şekilde anlatmaya dayanan çalışma, bu iki müttefik arasındaki siyasi ilişkilerin geleceği için 3 senaryo oluşturmakta ve bu senaryoların olası faydalarını ve maliyetlerini de analiz etmektedir.

Anahtar kelimeler: Türkiye, Almanya, siyaset, Türk – AB ilişkileri, göç.

**FRIEDRICH NAUMANN
FOUNDATION** For Freedom.

Türkiye

Giriş

Türkiye ile Almanya arasındaki ilişkiler, Osmanlı İmparatorluğu ile Prusya arasında 'Dostluk, Denizcilik ve Ticaret' anlaşmasının sağlandığı ve ilk büyükelçi Ahmet Resmi Efendi'nin 1763 yılında Berlin'e atıldığı dönem olan 18. yüzyıla kadar uzanmaktadır.¹ II. Sultan Abdülhamit ve II. Wilhelm'in olumlu ilişkileri sayesinde Osmanlı ve Alman İmparatorluğu'nun askeri ve ekonomik iş birliği I. Dünya Savaşı'na kadar sürmüştür. Genç Türkiye Cumhuriyeti de Almanya'ya karşı bir sempati duymaktaydı. 1930'larda Almanya'dan kaçıp Türkiye'ye gelip üniversitelerde kürsü kuran Alman profesörleri ve bilim adamlarıyla ilgili anılar, Türklerin bir jenerasyondan diğerine gururla aktardığı hikayelerdir. İki ülke arasındaki üst düzey ziyaretler ve ekonomik ilişkiler 1950'lerde devam etmiş ve 1961'de bugünkü Alman-Türklerin ebeveynleri olan Türk işçiler, iki ülke arasındaki anlaşma kapsamında Almanya'ya göç etmiştir. Bugün, Almanya'da 3 milyona yakın Türk kökenli vatandaş yaşamaktadır ve bunların yarısı, Türkiye'de de, seçimlerde oy kullanmak gibi, vatandaşlık haklarını korumaktadır.²

Bu iki müttefik arasındaki ilişkiler karmaşık ve derindir. İki ülkenin iç meseleleri, ikili ilişkileri etkilemekte ve bölgesel örgütler ve küresel gündem aralarındaki ilişkileri karmaşıklaş-

tırmaktadır. Almanya, Türkiye'yi Avrupa ve NATO müttefiki olarak, 1970-80'lerde yaptığı gibi, bugün de desteklemeye devam ederken, Soğuk Savaş'ın sona ermesinden bu yana ikili ilişkiler daha karmaşık bir hal almıştır. Bu çalışma, Almanya'daki siyasi aktörleri ve bunların Türkiye ve Türkiye siyasetine yönelik endişelerini dikkate alarak ilişkilerin gelişmelerini analiz etmektedir. Çalışmada öncelikle Alman siyasi partilerinin kısa bir açıklaması ve göçmenlik, vatandaşlık, Türkiye-AB ilişkileri konusundaki duruşlarının analizinin ardından, Almanya'daki Türk nüfusu ile ilgili konuları ele almak için çoğunlukla yeni kurulan kurumların kısa bir açıklaması yer almaktadır. Bu tanımlamalar ve açıklamalar, ilişkilerin kronolojik incelemesinden önce ilişkilerin karmaşıklığını kavramak için bir temel sağlamaktadır. Siyasi ilişkilerdeki gelişmelerin sıralaması, özellikle 2005'ten sonra Merkel - Erdoğan arasında yaşananların karşılıklı çıkara dayalı (transactional) doğasını anlamak için önem taşırken, siyasi partilerin duruşlarını anlamak, Türkiye'ye yönelik söylemdeki farklılıkları ve zaman içindeki değişiklikleri anlamak için önem taşımaktadır. Almanya'daki siyaset sahnesinin bu analizine dayanarak, ilişkilerin geleceği için üç senaryo sunulmakta ve değerlendirilmektedir.

Almanya'daki Siyasi Partiler ve Göç & AB - Türkiye İlişkilerine Bakış Açıları

Aralık 2020 itibarıyla, Alman Parlamento'sunda 6 ana siyasi parti bulunmaktadır. Hristiyan Demokrat Birliği (Christlich Demokratische Union Deutschlands, CDU) / Hristiyan Sosyal Birliği (Christlich-Soziale Union, CSU); Almanya Sosyal Demokrat Partisi (Sozialdemokratische Partei Deutschlands, SPD); Hür Demokratik Parti (Freie Demokratische Partei, FDP); Sol Parti (Die Linke, LINKE), Birlik 90 Yeşiller (Bündnis 90/Die Grünen, GRÜNE) ve Almanya İçin Alternatif Partisi (Alternative für Deutschland, AfD). Merkezi muhafazakâr parti CDU, Merkel'in önderliğinde 2005 yılından beri iktidardadır.³

CDU, Almanya'yı 1982 ile 1998 yılları arasında da Helmut Kohl'un liderliğinde yönetmiştir. CDU'nun Bavyera bölgesindeki koyu muhafazakâr kız kardeşi CSU ise, 1962 ile 2008 yılları arasında tüm Bavyera yönetimlerini elinde tutabilmiştir.⁴ CDU ve CSU, federal düzeyde iş birliği yapan ve federal parlamentoda bir birlik grubu oluşturan, iki kardeş partidir. CDU-CSU birliği, göç politikasına, Almanya'nın işgücü ihtiyaçları için yararlı olduğu ve ekonomik büyümeyi sağladığı için için genellikle olumlu yaklaşmaktadır. 2012 yılında, CDU / CSU, yüksek vasıflı kişilerin göçünü kolaylaştırmak için 'Ya-

¹ Türkiye Cumhuriyeti Berlin Büyükelçiliği. Büyükelçilik Tarihi ve Önceki Büyükelçilerimiz. Erişim adresi: <http://berlin.be.mfa.gov.tr/Mission/MissionChiefHistory>.

² Deutsche Welle. (2020, 30 Temmuz). "Almanya'da 2,8 milyon Türkiye kökenli yaşıyor". Erişim adresi: <https://www.dw.com/tr/almanya-da-28-milyon-t1%C3%BCrkiye-k%C3%B6kenli-ya%C5%9F%C4%B1yor/a-54385723>.

³ Turhan, E. (2013). The 2013 German Federal Elections: Key Determinants and Implications for German-Turkish Relations. [2013 Alman Federal Seçimleri: Almanya-Türkiye İlişkilerinin Temel Belirleyicileri ve Etkileri]. "Merkel 2013'te popüler - 3. dönem olmasına rağmen oyların 54% (eğer insanlar doğrudan Şansölyeyi seçebilirse)". (s. 3).

⁴ Turhan, E. (2013). The 2013 German Federal Elections: Key Determinants and Implications for German-Turkish Relations. [2013 Alman Federal Seçimleri: Almanya-Türkiye İlişkilerinin Temel Belirleyicileri ve Etkileri]. (s. 5).

bancı Mesleki Yeterliliklerin Değerlendirilmesi ve Tanınması Yasası'nı yürürlüğe sokmuştur. Çifte vatandaşlık açısından, 2013 yılında, CDU / CSU, vatandaşlığa geçişin Almanya'ya ve değerlerine bağlılık olduğuna ve Alman vatandaşlığının Alman devletine sadakat meselesi olduğuna inandıkları için çifte vatandaşlık fikrini reddetmiştir.⁵

Almanya'daki diğer çoğunluk partisi olan Sosyal Demokrat Parti (SPD), en eski siyasi partilerden biridir ve Almanya'yı, 1998'den 2005'e kadar Gerhard Schröder liderliğinde yönetmiştir. SPD ayrıca, 2005'ten 2009'a ve 2013'ten bu yana da CDU'nun ana koalisyon ortağıdır. SPD, önceleri Alman Türklerinin büyük çoğunun oy verdiği siyasi parti iken, SPD'nin önde gelen üyelerinden Sarrazin'in özellikle 2010 yılında basılan kitabının ardından, bu durum değişmiştir. Sarrazin, kitabında göçmenliğin Almanya toplumu ve ekonomisi üzerinde olumsuz etkileri olduğunu iddia ederken ve Almanya'daki Türk nüfusunun Alman okul sisteminde başarısız olmalarının nedenlerini genetiğe bağlamasının ardından Alman Türklerinin desteğini kaybetmiştir.⁶ Yine de SPD, mültecileri ve göçmenleri hoş karşılayanlar ile daha fazla göçe karşı çıkanlar arasında bölünmüştür.⁷

CDU/CSU ile SPD'den sonra en yüksek oyu alan Almanya İçin Alternatif (AfD) partisi, 2008 ekonomik krizinden bu yana tüm Avrupa'da destek kazanan aşırı sağcı partilerin Almanya'daki örneğidir. 2013 seçimlerinden sadece 7 ay önce kurulan 'Almanya için Alternatif' (AfD) partisi, 2017'de parlamentoya girmiş ve 2019'da 16 eyalette temsil edilmiştir. AfD Mayıs 2016 yılında açıkça İslam karşıtı bir politika benimsemeye başlamış ve 2017 seçim manifestosunda "İslam'ın Almanya'ya ait olmadığına" yer vermiştir⁸. Yine de bir seçim manifestosundan bekleneneği gibi, manifestoda, entegrasyonu kabul eden "ılımlı" Müslümanların, "toplumun değerli üyeleri" olduğunu belirten bir madde de yer almaktadır.

Alman Parlamentosundaki dördüncü parti olan Liberal Demokratik Parti, beyaz yakalı elit ve varlıklı seçmenlere hitap etmektedir. Parti, oyları 2013 yılında %5 barajının altına inerek kaybettiği Parlamento sandalyelerini 2017'de geri kazanmıştır. FDP, liberal değerleri ve liberal ekonomi politikalarını benimsemektedir.

Yeşil Parti'nin popülaritesi 2011'de nükleer karşıtı hareketin Fukushima nükleer felaketinden sonrasında güçlenmesiyle artmış ve tarihsel galibiyetine, yeşiller üyesinin Baden Württemberg'in Başbakanı olmasıyla ulaşmıştır.⁹ Almanya'nın Yeşiller Partisi, 2008'den 2018'e kadar partinin eş başkanlığını yapmış, Türk asıllı Alman milletvekili Cem Özdemir dolayısıyla Türk izleyiciler için yabancı değildir.

Sol Parti (Die Linke), Demokratik Sosyalizm ve İşçi ve Sosyal Adalet Partisi'nin- Seçim Alternatifinin sol partilerinin birleşmesinden on yıl sonra, 2017 seçimlerinde oyların %9,2'sini kazanmıştır. Parti, çoğunlukla, komünizm altında yaşamış eski Doğu Almanya eyaletlerinde popülerdir.

Alman siyasi partilerinin AB ve Türkiye-AB ilişkileri konusundaki görüşleri, partilerin ideolojik duruşları anlaşılacağına daha tahmin edilebilir hale gelmektedir. Elbette CDU ve SPD gibi daha eski partilerin kendi içlerinde farklı bölünmeleri vardır ve küresel ve bölgesel dengelere bağlı olarak liderlerinin tercihleri değişebilir. Ancak bu analiz sayesinde, partilerin AB ve Türkiye-AB ilişkilerindeki genel duruşları ön görülebilmektedir.

CDU-CSU, Avrupa entegrasyonunu desteklese de Türkiye'yi bir sınır devleti olarak kabul etmektedir. 2004 yılında Merkel, Türkiye'nin coğrafi konumu, nüfusu, ulusal ve kültürel kimliği, ekonomik ve siyasi yapısı nedeniyle Avrupa siyasi birliğine engel olduğunu savunmuştur.¹⁰ Merkel'in Türkiye'nin üyeliğine yönelik pozisyonu zamanla değişmiş ve CDU-CSU'nun

5 Turhan, E. (2013). The 2013 German Federal Elections: Key Determinants and Implications for German-Turkish Relations. [2013 Alman Federal Seçimleri: Almanya-Türkiye İlişkilerinin Temel Belirleyicileri ve Etkileri]. (s. 6).

6 urhan, E. (2013). The 2013 German Federal Elections: Key Determinants and Implications for German-Turkish Relations. [2013 Alman Federal Seçimleri: Almanya-Türkiye İlişkilerinin Temel Belirleyicileri ve Etkileri]. "2009'da Alman Türklerinin %50,2'si SDP'ye oy verdi". (s. 6); Szabo, S.F. (2018, Mart). Germany and Turkey: The Unavoidable Partnership. [Almanya ve Türkiye: Kaçınılmaz Ortaklık]. Dış Politika - Brookings. "2016'da yapılan bir ankete göre, Türk Alman nüfusunun % 64'ü SPD'ye % 6,1'e ve % 13,4 Yeşiller, % 9,6 Die Linke'ye destekledi". (s. 6).

7 Szabo, S.F. (2018, Mart). Germany and Turkey: The Unavoidable Partnership. [Almanya ve Türkiye: Kaçınılmaz Ortaklık]. (s. 6).

8 BBC. (2020, February 11). Germany's AfD: How right-wing is nationalist Alternative for Germany? [Almanya'nın AfD'si: sağ kanat Almanya için ne kadar Alternatif milliyetçi?]. Erişim adresi: <https://www.bbc.com/news/world-europe-37274201>

9 Turhan, E. (2013). The 2013 German Federal Elections: Key Determinants and Implications for German-Turkish Relations. [2013 Alman Federal Seçimleri: Almanya-Türkiye İlişkilerinin Temel Belirleyicileri ve Etkileri]. (s. 5).

10 Düzgüt, S. (2011). "Avrupa Birliği-Türkiye İlişkilerine Postyapısalcı Yaklaşım: Almanya Örneğinde Dış Politika ve Söylem Analizi". Uluslararası İlişkiler Akademik Dergi. Cilt 8. Sayı 29. (s.57).

2013 seçim programı, neredeyse on yıldır Alman muhafazakarların kullandığı bir konsept olan 'imtiyazlı ortaklık' temasını kullanmayı bırakmıştır. Söz konusu konsept, Türkiye'yi Avrupa için vazgeçilmez, fakat "gerçek" bir Avrupalı olmaktan uzak, stratejik bir müttefik olarak konumlandırarak, Türkiye'nin tam üyelik olasılığını masadan kaldırmaktadır. Siyasi partiler için bu ne anlama gelirse gelsin, aslında sorun, Türkiye'nin on yıllardır devam eden müzakere pozisyonu ve AB'nin tam üyesi olma arzusuyla keskin bir tezat oluşturması nedeniyle imtiyazlı ortaklığın Türkiye için kabul edilemez olmasıdır.

Sosyal Demokratlar, Avrupa Birliği'nin sadık destekçileridir ve AB'yi, "sosyal" bir Avrupa için gerekli görmektedirler. SPD, AB'nin kendisini sadece Türkiye için değil, tüm genişlemeler için yenileme ihtiyacı duyduğunu savunmaktadır. Bu nedenle, Türkiye'nin üyeliği SPD için özel olarak bir sorun teşkil etmemektedir.¹¹

Liberaller, Türkiye'nin AB üyeliğini her iki tarafın da ticari çıkarları ve Türkiye'nin stratejik önemi nedeniyle desteklemektedir. Sözü edilen partiler bir *pacta sunt servanda* politikası izledikleri halde, Türkiye'nin modern bir Müslüman ülke imajı desteklerinin ayrılmaz bir parçası olduğu için Türkiye'nin hukuk devleti, insan hakları ve demokratikleşme sicilini yakından izlemekte, eleştirmekte ve hatırlatmaktadır.

Sol Parti, demokratikleşme koşulluluğunun yerine getirilip getirilmediği konusunu yakından takip ederek, Türkiye'nin AB'ye katılımını dikkatlice desteklemektedir. Aynı zamanda AB'yi,

Türkiye'yi "İslamcı terörizme karşı Batı'nın bir jandarması" olarak görmemenin önemi konusunda uyarmaktadırlar.¹²

Avrupa algısı diğer siyasi partilerinkinden daha farklı olan Yeşiller Partisi, demokratikleşme ve modernleşme süreçlerinin çok kültürlü bir çeşitlilikle geliştiğini görmek isteyen bir partidir. Onlara göre, "Avrupalılaştırma", çok kültürlü bir şekilde modernleşip demokratikleşmektir. Yeşiller, Türkiye'yi AB'nin dışında tutmaya çalışan kültürel çatışma argümanlarını reddederek, AB'nin Hristiyan kültür bloğunun bir parçası olmadığını savunmaktadırlar.¹³

AfD, eş lideri Alexander Gauland'ın zamanın Federal Göçmenlik, Mülteciler ve Entegrasyon Komiseri Aydan Özoğuz'a yönelik saldırısında da açıkça görüldüğü gibi, Türkiye'ye karşı dışlayıcı duruşunda tutarlı bir tavır sergilemektedir.¹⁴ Gauland, aşırı sağ siyasi partilerin en önemli örneklerinden biri olan bir yaklaşımla, Özdoğan'ı Anadolu'ya geri göndermeyi teklif etmiştir. Alman siyasi partilerinin Türk göçmenler hakkındaki söylemleri seçim dönemlerinde, vatandaşlık yasalarının tartışıldığı veya İslamcı grupların terör eylemleri gerçekleştirdiği zamanlarda alevlenmektedir.

2013 yılındaki 'Alman-Türk Stratejik Diyalogu' gibi yeni kurumların kurulmasıyla, ilişkilerdeki iniş çıkışların hafifletilmesi hedeflenmiştir. Mevzubahis mekanizma, hükümetler arasında terörizm ve aşırıcılık, güvenlik, bölgesel ve uluslararası konularda ikili iş birliği gibi konularda önemli gelişmeler sağlanmıştır.¹⁵ 2019 yılında, Almanya – Türkiye ilişkilerinin sadece iç siyasi yönleriyle ilgilenen bir Dışişleri Bakanlığı kurulmuştur.¹⁶

¹¹ Düzgüt, S. (2011). "Avrupa Birliği-Türkiye İlişkilerine Postyapısalcı Yaklaşım: Almanya Örneğinde Dış Politika ve Söylem Analizi". Uluslararası İlişkiler Akademik Dergi. Cilt 8. Sayı 29. (s.59-60).

¹² Ermağan, İ. (2012). Avrupa Birliği Bağlamında Türkiye-Almanya İlişkileri. (s. 85).

¹³ Düzgüt, S. (2011). "Avrupa Birliği-Türkiye İlişkilerine Postyapısalcı Yaklaşım: Almanya Örneğinde Dış Politika ve Söylem Analizi". Uluslararası İlişkiler Akademik Dergi. Cilt 8. Sayı 29. s.63.

¹⁴ Open Democracy. (2019, 29 Temmuz). Merkel's dilemma: Germany's polarising 'Turkish issue' returns. [Merkel'in ikilemi: Almanya'nın kutuplaştırıcı 'Türkiye sorunu' geri dönüyor]. Erişim adresi: <https://www.opendemocracy.net/en/countering-radical-right/merkels-dilemma-germanys-polarising-turkish-issue-returns/>.

¹⁵ Turhan, E. (2013). The 2013 German Federal Elections: Key Determinants and Implications for German-Turkish Relations. [2013 Alman Federal Seçimleri: Almanya-Türkiye İlişkilerinin Temel Belirleyicileri ve Etkileri]. (s. 7).

¹⁶ Turhan, E. (2019). German-Turkish Relations Revisited. [Alman-Türk İlişkileri Yeniden İncelenmiştir]. "The European Dimension, Domestic and Foreign Politics and Transnational Dynamics". [Avrupa Boyutu, İç ve Dış Politika ve Ulusötesi Dinamikler]. (s.22).

Son 30 Yılda Almanya – Türkiye İlişkileri

İkinci Dünya Savaşı'nın ardından Almanya, dış politikasını Avrupa entegrasyonuna bağlılık üzerine kurmuştur. Bu dönem sonrasında gelişen Alman – Fransız ortaklığı, AB'nin kurumsallaşma ve karar alma mekanizmasında da belirleyici olmuş ve Kohl-Mitterrand (1990'lar) ve Schröder-Chirac (2000'ler) zamanında, AB Türkiye'ye potansiyel bir üye olarak yaklaşmıştır. Ancak, Soğuk Savaş'ın sona ermesi ve Türkiye'nin bu bağlamdaki coğrafi öneminin azalmasıyla, ülkenin insan hakları sicili, CDU'nun Helmut Kohl'u da dahil olmak üzere, birçok Alman politikacı için daha büyük bir sorun olarak ifade edilmeye başlanmıştır.¹⁷ 1994 yılında, bu gerilim iki ülke arasındaki silah ticaretine de yansımış, Almanya, Türkiye'ye sattığı silahların uluslararası anlaşmalara aykırı şekilde kullanıldığını ileri sürerek sevkiyatı durdurmuştur. 1997'de AB, G.Kıbrıs, Orta ve Doğu Avrupa ülkelerini tam üyelik adayı olarak ilan ederken, Türkiye'yi dışarıda bırakmıştır. Kohl'un AB'nin Hristiyan kültürünün bir meyvesi olduğu yönündeki sözleri, meseleleri iyileştirmeye yardımcı olmamıştır. Bu, Mesut Yılmaz ile Helmut Kohl arasında, Türkiye'nin tam üyelik beklentileri üzerinde ateşli bir tartışmaya yol açmış, 1999 yılına kadar da AB – Türkiye arasındaki siyasi diyalog askıya alınmıştır. 1997 Lüksemburg Zirvesi ile Türkiye'ye nihayet tam adaylık statüsü verildiği 1999 Helsinki Zirvesi arasında, üç bölgesel kriz Türkiye'nin Avrupalı ortakları için jeopolitik önemini ortaya koymuştur. Bunlardan ilki, PKK'nın lideri Abdullah Öcalan'ın, İtalya'da kalma planlarından sonra Kenya'daki Yunanistan Elçiliği'nde yakalanmasıdır. Öcalan'ın yakalanması süreci Avrupa Birliği'nin Kürt sorunu konusundaki tarafsızlığının sorgulanmasına neden olmuştur. Bunun yanı sıra, Türkiye'nin Dağlık Karabağ'daki kriz sırasındaki uzlaştırıcı rolü ve Bosna ve Kosova savaşlarından sonra oradaki halklar tarafından benimsenmesi, Türkiye'nin Avrupa ve çevresinde güvenliği sağlamaktaki önemini bir kez daha göstermiştir.¹⁸ Bu arada, Alman Başbakanı Kohl, 1998'de

sandalyesini SPD – Yeşiller Koalisyonunun başında olan Gerhard Schroder'e bırakmıştır. Schroder, Türkiye'nin AB üyeliğine CDU'dan daha olumlu yaklaşmıştır.

1999 Helsinki Zirvesi'nin ardından, Türkiye'nin AB'ye katılım süreci başlamış ve 2005 yılına kadar Türkiye, bir askeri darbenin meyvesi olan 1982 Anayasasını değiştiren büyük siyasi reformlardan geçmiştir.¹⁹ 2005 yılında ise CDU, Angela Merkel'in başkanlığında ana koalisyon ortağı olarak geri dönmüştür. O zamanlar Merkel, Türkiye'yi Avrupa'nın siyasi birliğine bir tehdit olarak görmüş ve Türkiye'nin üyeliğini, Avrupa Birliği'nin siyasal ideolojisine karşıt olarak betimlemiştir.²⁰

Türkiye'nin üyelik müzakerelerinin başlamasından bir yıl sonra, 2006 yılında, Avrupa Konseyi müzakereleri, çözülmemiş Türkiye – Kıbrıs sorunları nedeniyle 8 başlıkta askıya alınmış, 2017'de ise Fransız Başkanı Nicholas Sarkozy yeni başlıkların açılmasını ve müzakerelerin devam ettirilmesini veto etmiştir. Bu durum 5 başlıkta, 2013 yılına kadar devam etmiştir.²¹

Bu gelişmeler karşısında Türkiye'de de yönetim Avrupalılaşma konusundaki iştahını yitirmekteydi. Bu durumun nedenlerinden biri de Türkiye sınırları içerisinde yükselen güvenlik endişeleri ve PKK'nın yeniden silahlanmasıyla güneydoğudaki barışın sekteye uğramasıdır. PKK saldırıları sırasında Ordu, bölgeye silahlı müdahaleyi kısıtlayan AB reformlarını sert bir şekilde eleştirmiştir. Genelkurmay Başkanı, Türk Silahlı Kuvvetleri'nin, 'sınırlı kaynaklarına' rağmen PKK'ya karşı savaşını sürdüreceğini açıklamıştır.²² Hükümet, ordunun taleplerine derhal yanıt vermiş ve Terörle Mücadele Yasası, terörizmin daha kapsamlı bir tanımını içerecek şekilde değiştirilmiştir.²³

17 Szabo, S.F. (2018, Mart). Germany and Turkey: The Unavoidable Partnership. [Almanya ve Türkiye: Kaçınılmaz Ortaklık]. Dış Politika - Brookings. (s.2).

18 Eralp, A. (2002). "Türkiye ve Avrupa Birliği" Lenore G. Martin ve Dimitris Keridis, eds. Türk Dış Politikasının Geleceği. (Cambridge Massachusetts ve Londra: MIT Press). (ss.63–83).

19 Siyasi reformların ve Türkiye-AB ilişkilerinin kurumsallaşmasının ayrıntılı bir incelemesi için bkz. Alemdar, Z. (2008). Turkish Civil Society and the European Union: Domestic Politics through International Organizations. [Türk Sivil Toplumunu ve Avrupa Birliği: Uluslararası Kuruluşlar Aracılığıyla Yurtiçi Siyaset]. VdM Verlag Muller. Türk siyasi sistemi 1999-2004 yılları arasında kritik bir reform sürecinden geçti. Bu süre zarfında anayasanın 34 maddesi değiştirildi ve dokuz reform paketi uygulamaya kondu.

20 Düzgit, S. (2011). "Avrupa Birliği-Türkiye İlişkilerine Postyapısalcı Yaklaşım: Almanya Örneğinde Dış Politika ve Söylem Analizi". Uluslararası İlişkiler Akademik Dergi. Cilt 8. Sayı 29. (s.57).

21 Kıbrıs Cumhuriyeti'nin 2004'te AB'ye üyeliğinin ilişkileri nasıl etkilediği görmek için bkz. Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı. "Türkiye'nin Kıbrıs'la İlgili Deklarasyonu". Erişim adresi: http://www.mfa.gov.tr/declarationby-turkey-on-cyprus_-29-july-2005.en.mfa

22 Hürriyet. (2005, 6 Ağustos).

23 Yeni yasa, terörizm propagandası ve övgüsü için daha sert cezalar öngörüyordu. Terörist eylemlerinin daha kapsamlı tanımı, Avrupa Konseyi Terörizmin Önlenmesi Sözleşmesi (CETS) ile uyumlu değildi.

Reform sürecinin sona ermesiyle beraber, Türkiye’de 2007 cumhurbaşkanlığı seçimleri, laikliğin kurucu meselesine ilişkin tartışmaları yenilemiştir. Eleştirilere rağmen, 2007 genel seçimlerinde AKP, bir ezici zafer daha kazanmıştır. Azınlık hakları o dönemde tartışılan bir başka çelişkili konu olmuştur. Ermenistan ile üst düzey uzlaşma çabaları 2005’te başlamış, ancak Türk Ermeni gazeteci Hrant Dink’in 2007’de öldürülmesi nedeniyle yeniden sonlanmıştır. 2009 yılındaki futbol diplomasisine ve ülkeler arasında sınırları açmak için Zürih protokolünün imzalanmasına rağmen, Ermeni meselesi Türkiye’nin Avrupa ülkeleriyle ilişkilerinde önemli bir engel olmaya devam etmektedir. 2007’de başlayan Ergenekon davası, Türkiye’de yargı konusunda yeni soru işaretlerine neden olmuştur²⁴. 2008’deki Deniz Feneri Derneği Davası (Deniz Feneri V.), Türkiye’nin Almanya ile ilişkilerini karmaşıklaştıran ve iç ve dış siyaset arasındaki çizgiyi bulanıklaştıran bir diğer konu olmuştur. İslami yardım kuruluşu Deniz Feneri’nin Almanya şubesinin, Pakistan’daki yoksulluk çeken Filistinliler, Türkiye’deki yoksullar ve mülteciler için harcanması gereken bağışları zimmetine geçirdiği ortaya çıktığında Türkiye’deki muhalefet CDU’yu ve özellikle Merkel’i, Deniz Feneri skandalına karşı tavır almadığı için eleştirmiştir.²⁵

2010 yılında Almanya Başbakanı Angela Merkel, Türkiye’ye, partisinin bir süredir desteklediği bir söylem olan “imtiyazlı ortaklık” önerisinde bulunmuştur. Her seferinde bu öneriyi reddeden Ankara, Merkel’in önerisini yeniden reddetmiştir. İlişkilerdeki bir diğer gerginlik, Erdoğan’ın (dönemin Başbakanı’yken) 2011 yılında Düsseldorf’ta yaptığı konuşmasında, Almanya’daki Türkleri ‘asimile’ olmamaya ve çocuklarına Almancadan önce Türkçe öğretme çağrısında bulunduğu gerçeğiyle gerçekleşmiştir.²⁶ İkili ilişkilerde bu tür aksiyon-reaksiyon normal hale gelirken, 2011’de Arap ayaklanmalarının başlamasıyla, sığınmacılar Avrupa Birliği’nin kapılarına gelmeye başlamışlardır. Bu sürede, Türkiye – AB ilişkileri ise donuk bir durumdadır. Kıbrıs sorunu ile Sarkozy’nin Türkiye karşıtlığı propagandası, AB müzakereleri konusunda olası gelişmelerin yolunu tıkamıştır. Mayıs 2012’de Avrupa Komisyonu, bu tıkanıklığın üstesinden gelmek için “Pozitif Gündem” i başlat-

mış, ancak Kıbrıs’ın Avrupa Konseyi’ne başkanlık etme sırası geldiğinde Türkiye, Temmuz ve Aralık 2012 arasında Avrupa Birliği ile ilişkilerini dondurmıştır.

2013’ün başlarında Almanya’nın, Türkiye’nin AB’ye katılımına daha olumlu yaklaşıma başlamasıyla beraber, Alman-Türkiye Stratejik Diyalog Mekanizması kurulmuştur. Bu yeni ortaklık, kısmen Alman iş dünyasının Türkiye ile ekonomik diyalogu geliştirmekten yana olması gerçeğinden kaynaklanmaktaydı.²⁷

2013 yazında Gezi eylemleri patlak vermiştir. Hükümetin İstanbul’un sosyal ve kültürel merkezi Taksim’deki yeşil alanı bir alışveriş merkezi yapmak üzere yıkma kararı karşısında, İstanbul’da başlayan protestolar kısa zamanda Türkiye’nin dört bir yanına yayılmıştır. Hükümet eylemcilere şiddetle müdahale ettiğinde, Almanya tek taraflı olarak AB ile Türkiye aarsındaki katılım müzakere fasıllarından 22’sinin başlamasını veto etmiştir. Almanya’nın bu tavır Ankara ile Berlin arasında ciddi bir sürtüşmeye neden olmuştur. Çünkü Berlin, açıkça, vetosunu Ankara’nın Gezi Parkı’na gösterdiği tutuma dayandırmıştır. Avrupa Komisyonu ise Almanya ile ters düşmüş ve ilişkilerde yeni sayfaların açılmasının “her zamankinden daha fazla” gerekli olduğunu belirtmiştir. İkili arasındaki gerilim ancak Almanya’nın 22. Fasıl müzakerelere ilişkin vetosunun kaldırılması ardından hafiflemiştir.

Bu arada Türkiye’deki seçim yasası, 2008 yılında, yurtdışındaki Türk vatandaşlarının referandum ve cumhurbaşkanlığı seçimlerinde oy kullanmasına izin verecek şekilde değiştirilmiştir. Ağustos 2014 Cumhurbaşkanlığı seçiminde ise Türkler, ikamet ettikleri yabancı ülkelere oy kullanabilmişlerdir. Türkiye’deki siyasi kutuplaşmanın ev sahibi ülkelere yansıtılması, Almanya-Türkiye ikili ilişkilerinde ciddi sorunlar yaratmıştır.

Mülteci krizi, Almanya – Türkiye ilişkileri için verimli bir zemin oluşturmuştur. Suriye’deki Savaş, mültecilerin ve sığınmacıların trajedileri halkın gözü önünde görünür hale gelene ka-

²⁴ Ergenekon’un orduyla güçlü bağlan olan ve ülkeyi istediği gibi yönetmeye çalışan ‘derin devlet’ görevi gören gizli bir örgüt olduğu iddia ediliyor. Dava, bir Ergenekon terör örgütünün varlığına dair somut delil bulunmadığı ve var olmayan bir terör örgütün ne yöneticisi, ne üyesi ne de destekçisi olamayacağı ve suç da işleyemeyeceği gerekçesiyle Temmuz 2019’da sona ermiştir.

²⁵ Deutsche Welle. (2008, 17 Eylül). German Court Hands Down Jail Terms in Islamic Charity Scandal. [Alman Mahkemesi İslami Yardım Skandalıyla Hapis Şartlarını Kaldırdı]. Erişim adresi: <https://www.dw.com/en/german-court-hands-down-jail-terms-in-islamic-charity-scandal/a-3652266>.

²⁶ McFadden, S.W. (2019). German Law Journal. “German citizenship law and the Turkish diaspora”. [“ Alman vatandaşlık hukuku ve Türk diasporası”. (s. 82).

²⁷ Turhan, E. Germany’s Domesticated European Policy: Implications for EU and Turkey. [Almanya’nın Evcilleştirilmiş Avrupa Politikası: AB ve Türkiye için Çıkarımlar]. (s.152).

dar Avrupalılar tarafından çoğunlukla ihmal edilmiştir. Nisan 2015'te İtalya'nın Lampedusa adası açıklarında 850 Suriyeli mülteci boğulmuş, 28 Ağustos 2015'te Avusturya'da terkedilmiş bir kamyonunda 71 kişinin cansız vucutları bulunmuş ve 3 Eylül 2015'te, üç yaşındaki Suriyeli çocuk Aylan Kurdi Türkiye'nin Ege kıyılarına vurmuştur. Suriye savaşından kaçan insanlar, gün geçtikçe Avrupalı politika yapımcıların görmezden gelemeyeceği ve hakkında harekete geçmek zorunda kaldığı bir sorun haline gelmiştir. Birkaç Avrupa Konseyi kararına ve sonucuna rağmen, Avrupa Birliği, Almanya liderliği üstlenene kadar mülteciler için bir politika üretememiş ve Merkel, Türkiye-AB anlaşmasıyla mülteci krizinin çözümünü AB dışı bir formülle bulmayı başarmıştır. Bu gelişme sonrasında Şansölye Angela Merkel, Ekim 2015'te Türkiye'den AB'nin dış sınırlarının korunması konusunda bir 'kilit aktör' olarak bahsetmiş ve 2 yıllık bir aradan sonra Türkiye'nin AB ile katılım müzakerelerinde yeni bir dönemin açılmasını savunmuştur.²⁸ 2015'ten Mayıs 2016'ya kadar Türk-Alman ilişkileri Göç Anlaşması sayesinde yeniden yapılanmıştır. 29 Kasım 2015 AB-Türkiye Zirvesi'nde düzensiz göç akışlarına yönelik ortak bir eylem planına ulaşıldığı gibi, Türkiye'nin mülteci sorunundaki yardımları için bir "ödül paketi" de açıklanmıştır. Merkel'in diplomatik gezileri, Kıbrıs'ın bloke ettiği 17. fasılla ilgili katılım müzakerelerinin başlatılması ve mültecilere ev sahipliği yapması için Türkiye'ye 3 milyar avroluk mali yardım sağlama konularında başarılı olmuştur.²⁹

Ankara'yı mülteci krizindeki kapı bekçiliği rolünü üstlenmesi için bir başka teşvik, kritik Türkiye İlerleme Raporunun 1 Kasım 2015 genel seçimleri sonrasında ertelenmesi olmuştur.³⁰ Türkiye'de demokrasinin önemli ölçüde gerilediğini belirten rapor, Türkiye'nin mülteciler için iş birliğine karşılık

Ankara'nın talebi üzerine ertelendiğinden, Türkiye-Avrupa karşılıklı çıkarı dayalı ilişkilerinin özel bir işareti olarak yorumlanmıştır.³¹

Haziran 2016'da Alman Parlamentosu'nun Ermeni sorununu 'soykırım' olarak nitelendirmesinden sonra, Türkiye - Almanya ilişkileri yeniden kötüleşmiştir. Ankara, Alman parlamento delegasyonlarının IŞİD karşıtı koalisyonu altında yaklaşık 250 Alman askerini barındıran İncirlik üssünü ziyaret etmesini yasaklamış ve Alman federal hükümetinin Ermeni kararından uzaklaşmasını talep etmiştir.³² İncirlik'teki yasak, Merkel'in kararın hukuken bağlayıcı olmadığını söylemesi üzerine kaldırılmış olsa da bu gergin dönem, Almanya'nın Temmuz 2017'de İncirlik üssünü terk ederek, asker ve teçhizatını Ürdün'e göndermesine sebep olmuştur. Bu süreçte aynı zamanda Türk aşırı milliyetçi grupları bir araya getiren bir Türk örgütü olan Türk Demokratik Ülkücüler Dernekleri Federasyonu (ADÜTDF) hakkında soruşturmalar başlamıştır.³³ Aynı zamanlarda sızdırılan bir Alman İçişleri Bakanlığı raporu da Türkiye'deki rejimi Ortadoğu'daki terörist gruplarını desteklemekle itham ettiğinde, ilişkiler son derece gerilimli bir hal almıştır.³⁴

Temmuz 2016'daki sözde darbe girişiminin önlenmesinin ardından Ankara, Avrupalı bürokratların Türk hükümetine desteğini iletmek için geç yanıt vermesine tepki gösterirken,³⁵ 2016 yazının geri kalanında ve sonbaharında Ankara, Avrupalı liderlerin üst düzey resmi ziyaretleriyle meşgul olmuştur. 15 Temmuz sonrası yürürlüğe giren 'olağanüstü hal' sonrası aralarında Alman gazetecilerin de bulunduğu gözaltılar ve Ankara'nın Almanya'ya sığınma talebinde bulunan yüzlerce askeri yetkilinin iadesini talep etmesi, Türk-Alman

²⁸ Turhan, E. (2016, 4 Aralık). E-International Relations. The Struggle for the German-Turkish Partnership: Preventing the "Train Crash". [Alman-Türk Ortaklığı Mücadelesi: "Tren Kazasının" Önlenmesi]. Erişim adresi: <https://www.e-ir.info/2016/12/04/the-struggle-for-the-german-turkish-partnership-preventing-the-train-crash/>.

²⁹ Turhan, E. Germany's Domesticated European Policy: Implications for EU and Turkey. [Almanya'nın Evcilleştirilmiş Avrupa Politikası: AB ve Türkiye için Çıkarımlar]. (ss. 159-160).

³⁰ Saatçioğlu, B. (2020). European Politics and Society. [Avrupa Siyaseti ve Toplumu]. (s. 11).

³¹ Saatçioğlu, B. (2020). European Politics and Society. [Avrupa Siyaseti ve Toplumu]. (s. 11).

³² Turhan, E. (2016, 4 Aralık). E-International Relations. The Struggle for the German-Turkish Partnership: Preventing the "Train Crash". [Alman-Türk Ortaklığı Mücadelesi: "Tren Kazasının" Önlenmesi]. Erişim adresi: <https://www.e-ir.info/2016/12/04/the-struggle-for-the-german-turkish-partnership-preventing-the-train-crash/>.

³³ 1978 yılında kurulmuş olup, 170 yerel dernek ve 7000 üyesi bulunmaktadır. 2007 yılında ADÜTDF, Frankfurt merkezli Avrupa Türkler Konfederasyonu'nun diğer Avrupa ülkelerindeki Türk kuruluşlarını bir araya getirdi. Avrupa Türkleri Konfederasyonu'nun başkanı, Türkiye'deki Milliyetçi Hareket Partisi'nden (MHP) Parlamento'nun şu anki üyesidir.

³⁴ Turhan, E. (2016, 4 Aralık). E-International Relations. The Struggle for the German-Turkish Partnership: Preventing the "Train Crash". [Alman-Türk Ortaklığı Mücadelesi: "Tren Kazasının" Önlenmesi]. Erişim adresi: <https://www.e-ir.info/2016/12/04/the-struggle-for-the-german-turkish-partnership-preventing-the-train-crash/>.

³⁵ 15 Temmuz 2016'da Türk Silahlı Kuvvetleri bünyesinde Fetullah Terör Örgütü (FETÖ) ile bağlantılı bir grup, binlerce vatandaşın, Türk parlamentosunun, hükümetinin, polis güçlerinin ve ordunun geniş kesimlerinin direndiği bir darbe girişiminde bulundu. 20 Temmuz 2016'da, Türk Hükümeti başarısız darbe girişimine cevaben tüm ülke için Olağanüstü Hal ilan etti.

ilişkilerinin iyileşmesini yeniden sekteye uğratmıştır. Almanya, Türkiye'deki yargı sistemini eleştirir ve iade taleplerini redderken, Türkiye'nin, diğer Avrupa devletleriyle olan ilişkileri de kötüleşmiştir. Türkiye'deki 2017 cumhurbaşkanlığı referandumundan önce gerçekleşen, Türk bakanların Avrupa ziyaretleri, sadece Almanya ile değil, Belçika, Fransa ve özellikle Hollanda hükümetleri ile ilişkileri olumsuz yönde etkilemiştir³⁶. Almanya ve Türkiye arasındaki yabancılaştırma, Ankara'nın Almanya'nın seçim mitinglerine getirdiği "Nazi uygulamaları" ithamları ve Almanya'nın AB ile Türkiye arasındaki Gümrük Birliği güncellemeleri konusundaki müzakereleri sonradan veto etmesi ile daha da kötü bir hal almıştır³⁷.

Buna rağmen, Almanya'nın Gümrük Birliği görüşmeleri üzerindeki vetosu, Avrupa üye ülkeleri arasında bir çekişme kaynağı olmuş ve Fransa, diğer Avrupa ülkelerine, Türkiye'nin Avrupa ekonomisi ve güvenlik sorunları açısından önemini hatırlatmıştır³⁸. Almanya-Türkiye yakınlaşması, iki taraftan iş insanları heyetlerinin de eşlik ettiği Eylül ve Ekim 2018'de gerçekleşen üst düzey hükümet ziyaretlerinin ardından kaçınılmaz bir hale gelmiştir³⁹.

2018'deki Avrupa Birliği bütçe tartışmaları sırasında, Türkiye'deki siyasi durum Avrupa'da yeniden tartışılmalı haline geldi. Parlamento ve Konsey, Mülteci Anlaşması nedeniyle Türkiye'ye verilecek olan yardımın serbest bırakılması için Türkiye'nin, hukuk üstünlüğü, demokrasi, insan hakları ve basın özgürlüğü alanlarında "ölçülebilir, yeterli iyileştirmeler yapması gerektiğine" karar vermiştir⁴⁰. Haziran 2018 tarihli

Genel İşler Konseyi'nde ise, Türkiye'nin üyelik sürecinde yeni bir faslın açılmaması ve Gümrük Birliği anlaşmasının modernizasyonunu, Türkiye'nin demokratikleşme ve dış politikada üçüncü ülkelere yönelik girişimlerine bağlama kararı alınmış, ancak bu karar da hedeflediği sonuçları alamamıştır⁴¹. Türkiye'nin Libya, Suriye ve Doğu Akdeniz politikaları AB üye devletlerinin tercihleriyle çelişmiş olsa da Ankara, mülteciler ve sığınmacılar konusundaki konumu nedeniyle AB karşısında güçlüdür. Türkiye, İdlib yakınlarında Suriye rejiminin düzenlediği hava saldırısında 36 Türk askerinin öldürülmesi ardından Şubat 2019'da mültecilerin Avrupa'dan geçmesine izin vererek sınırlarını Bulgaristan ve Yunanistan'a açmıştır⁴². Bunun ardından Mart 2019'da Erdoğan, Brüksel'i ziyaret ettiği sırada, Alman siyasetçilerin yorumları, çok yönlü ve birbirinden farklı olmuştur. FDP'den Alexander Graf Lambsdorff, Türkiye'nin Suriye ve Avrupa arasındaki sınır olarak değerini savunurken, CSU'nun AP üyesi Manfred Weber, ilişkilerin iyileşmesi için Türkiye'nin insan hakları sicilini iyileştirmesi ve Kıbrıs açıklarındaki sondajı durdurması gerektiğini savunmuştur⁴³. Yeşiller Partisi'nin konumu Avrupa Birliği'nin kendisine karşı da kritik olmuş ve Avrupa'nın insan haklarındaki sorumluluklarını hatırlatmıştır⁴⁴. Mart 2019'da Avrupa Parlamentosu, Türkiye'nin AB üyeliğinin resmi olarak askıya alınması çağrısında bulunan sembolik bir karar kabul etmiştir⁴⁵.

Ekim 2020'de, Doğu Akdeniz'deki krizin tam ortasında, Avrupa Konseyi Türkiye ile "Gümrük Birliği'nin modernizasyonu, ticaretin kolaylaştırılması, kişiler arası temaslar, üst düzey diyaloglar ve 2016'daki AB – Türkiye mülteci anlaşması kapsa-

³⁶ Almanya'da tartışmayı kıskırtan yalnızca Türk seçim kampanyası değil, aynı zamanda Almanya'da ikamet eden Türklerin yüzde altmış üçünün bulunduğu anayasa referandum seçiminin sonucuydu. Toplam oylardaki sadece yüzde elli bir oranla karşılaştırıldığında, önerilen değişikliklere oy verdi.

³⁷ Turhan, E. (2019). German-Turkish Relations Revisited. [Alman-Türk ilişkileri Yeniden İncelenmiştir]. "The European Dimension, Domestic and Foreign Politics and Transnational Dynamics". ["Avrupa Boyutu, İç ve Dış Politika ve Ulusötesi Dinamikler "]. (s.14).

³⁸ Hürriyet. (2017, 7 Temmuz). EU divided over calls to block Turkey's bid. [AB, Türkiye'nin teklifini engelleme çağrılar konusunda ikiye ayrıldı]. Erişim adresi: <https://www.hurriyetdailynews.com/eu-divided-over-calls-to-block-turkeys-bid-117671>.

³⁹ Turhan, E. (2019). German-Turkish Relations Revisited. [Alman-Türk ilişkileri Yeniden İncelenmiştir]. "The European Dimension, Domestic and Foreign Politics and Transnational Dynamics". ["Avrupa Boyutu, İç ve Dış Politika ve Ulusötesi Dinamikler "]. (s.15).

⁴⁰ Avrupa Parlamentosu. (2018, 2 Ekim). Erişim adresi: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-8-2018-0365_EN.html

⁴¹ Adar et al. (2020). SWP. Comment no.48.

⁴² The Guardian. (2020, 29 Şubat). Erdoğan says border will stay open as Greece tries to repel influx. [Erdoğan, Yunanistan akını püskürtmeye çalışırken sınırın açık kalacağını söyledi]. Erişim adresi: <https://www.theguardian.com/world/2020/feb/29/erdogan-says-border-will-stay-open-as-greece-tries-to-repel-influx>.

⁴³ Deutsche Welle. (2020, 11 Kasım). Alman siyasiler Erdoğan'ın Brüksel ziyaretini nasıl yorumladı? Erişim adresi: <https://www.dw.com/tr/alman-siyasiler-erdo%C4%9Fan%C4%B1n-br%C3%BCksel-ziyaretini-nas%C4%B1-yorumlad%C4%B1/a-52704041>.

⁴⁴ Deutsche Welle. (2020, 11 Kasım). Alman siyasiler Erdoğan'ın Brüksel ziyaretini nasıl yorumladı? Erişim adresi: <https://www.dw.com/tr/alman-siyasiler-erdo%C4%9Fan%C4%B1n-br%C3%BCksel-ziyaretini-nas%C4%B1-yorumlad%C4%B1/a-52704041>.

⁴⁵ Deutsche Welle. (2019, 13 Mart). European Parliament votes to suspend Turkey's EU membership bid. [Avrupa Parlamentosu, Türkiye'nin AB üyeliğini askıya alma kararı aldı]. Erişim adresi: <https://www.dw.com/en/european-parliament-votes-to-suspend-turkeys-eu-membership-bid/a-47902275>.

mında iş birliği geliştirilmesi” konusunda bir ajanda yayınlamıştır⁴⁶. AB, Türkiye'nin ekonomik bir ortak olarak önemini ve Avrupa'nın güvenliğindeki rolünü vurgulasa da Türkiye'nin

Senaryolar

Almanya-Türkiye ilişkilerinde son on yılda yaşanan iniş ve çıkışlar, takip edilemeyecek kadar hızlı ve dinamiktir. Yine de, iki tarafın da ilişkileri koparmayı, hatta ciddi bir çöküşü göze alamayacağı açıktır. Ne ekonomik ne güvenlikle ilgili bağlar ne de siyasi ilişkiler tarafların birbirinden uzaklaşmasına izin vermektedir. Türkiye-Almanya ilişkilerinin gelecekte nasıl şekilleneceğine dair üç senaryo sunulabilir. İlk senaryo, ilişkilerin çıkar temelli olarak sürdürülmesi, ikincisi Almanya'nın siyasi konularda daha sert bir tavır alması ve üçüncü senaryo da ilişkilerin yeni alanlara doğru genişletmesidir. Bu üç senaryonun hepsinin ilişkilere potansiyel faydaları ve maliyetleri vardır. Ancak her ilişkide olduğu gibi, etkileşimlerin tarihine yeniden bakmak, geçmişin gidişatını tekrar etmemek ve COVID-19 sonrası dönemin yeni gereklilikleri ışığında ilişkileri geliştirmek faydalı olacaktır.

Senaryo 1. İlişkilerin çıkar temelli olarak devam ettirilmesi

Yukarıda geniş bir şekilde tartışıldığı gibi, Erdoğan ve Merkel'in damgasını vurduğu son 15 yıllık ilişkiler çıkar temelli olarak tanımlanabilmektedir. Ulusal, bölgesel ve uluslararası bağlamda, kısa süreli değişiklikler yaşansa da her iki taraf da bir şekilde müzakere edeceklerini bilmenin rahatlığını yaşamaktadır, ancak mütemadi çıkar hesaplarının yapıldığı ilişki bir yandan da sürekli bir gerginlik nedenidir. .

Bu tür bir ilişkinin dezavantajı, kamuoyunu çok fazla etkilemesi ve halk arasında güvensizliğe neden olmasıdır. Liderlerin sürdürülebilirliğinin söz konusu olduğu seçim zamanlarında, ilişkilerle ilgili söylemler gergin bir hal alıp aşırı milliyetçi grupların tepkilerini artırmaktadır. Bu yaklaşımla ilgili bir başka sorun da aynı konuların ilişkilere musallat olması ve gerilimlerin sonu gelmeyecek gibi görünmesidir.

Öte yandan her iki taraf da birbirlerini kaybetmeyi göze alamayacaklarını ve er ya da geç müzakereye geleceklerini bildikleri için, ilişkiler çok yönlü ve çok amaçlı tutulmaktadır. Dahası, liderlik ve idari değişiklikler, ilişkileri genişleterek,

AB'ye tam katılımı için öngörülebilir bir zaman diliminin olmadığı aşikardır.

daha geniş bir ikili ajandayeneden olabilmektedir.

Senaryo 2. Almanya'nın ikili ilişkilerde demokratik normlar, hukukun üstünlüğü ve demokratikleşmeyi öncelik haline getirmesi

Almanya'nın bölgedeki demokrasiye odaklanması, Türkiye gibi yakın bir ortağa demokratik normlar ve değerler empoze etmesini gerektirmektedir. Almanya'da AfD dışında tüm siyasi partiler, hukukun üstünlüğünün hüküm sürdüğü ve insan haklarının gözetildiği bir Türkiye görmeyi arzu ettiklerini açıkça ifade etmektedir. Ancak Almanya'nın demokratikleşme konusunda Türkiye'ye yapacağı baskılar, Türkiye'nin egemenliğine müdahale olarak değerlendirilebileceği için, ikili ilişkiler yıpranabilir. İki taraf güvenlikle ilgili konularda da çatıştığı için Ankara'nın politikalarını değiştirmesi için önemli bir motivasyon kaynağı sağlayacağı benzememektedir.

Bu senaryonun bir başka dezavantajı da toplumlar arasındaki huzursuzluğu tetikleyebilmesi olasılığıdır. Almanya, Ankara'nın politikaları hakkında ne zaman güçlü yorumlar yapsa, ilişkiler 2013 ve 2016 sonrasında görülebileceği gibi gerginleşmektedir.

Senaryo 3. Ortak çalışma alanlarının genişletilmesi

Son ve en ideal senaryo, her iki tarafın da iş birliği alanlarını genişletmeleri, işbirliklerini yeni alanlara taşımalarıdır. Bu yeni alanlar, çağın gerekleri nedeniyle kendi belli ederken, proaktif olma ve yeni işbirliklerinin nasıl gerçekleştirileceğini düşünmek her iki tarafa da fayda sağlayacaktır. Her iki ülkenin dış politikasının karar alma mekanizmalarına çeşitlilik getirmek ve Çin'in piyasalardaki geleceği, COVID-19'dan etkilenen küresel tedarik zincirlerinin dönüşümü, yeşil ekonomi ve dijital konular gibi üzerinde düşünülmesi gereken yeni konular, yeni iş birliği olasılıklarını da beraberinde getirmektedir.

⁴⁶ Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu. (2020, 2 Ekim). Dış ilişkiler konularıyla ilgili Avrupa Konseyi sonuçları, 1 Ekim 2020. Erişim adresi: <https://www.avrupa.info.tr/en/eas-news/european-council-conclusions-external-relations-1-october-2020-10390>.

Bu senaryoda olası bir sorun, çıkar bazlı ilişkileri sürdürmek isteyebilecek olan liderlikler ve aralarındaki güç paylaşımı olabilir. Yine de iş gruplarını ve sivil toplumu bir araya getiren girişimler, ilişkileri geliştirmek için verimli zeminler yaratabilmektedir.

Bu senaryonun yararı bunun halihazırda gerçekleşiyor olma-

sıdır. Küresel gündemdeki değişiklikler, henüz yazılmamış farklı bir kurallar dizisi uygulamayı gerektirmektedir ve Türkiye ile Almanya, bunu yapma potansiyeline sahip bağlara sahiptir. COVID-19 aşısının Almanya'ya göç eden Türklerin çocukları olan bir Alman Türkü bir çift tarafından geliştirilmiş olması gerçeği, bu bağlamda muhtemelen en iyi örnektir.

Dış Politika & Güvenlik 2021/01/TR

Ocak 2021

TÜRKİYE - ALMANYA İLİŞKİLERİNİN SİYASİ ZEMİNİ: İŞ BİRLİĞİNİN MEVCUT DURUMU VE GELECEĞİ

Prof. Dr. Zeynep Alemdar | Okan Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Öğretim Üyesi